

Notat 2003–17

Noteringspunkt for melk

– avklaring av kostnadselementer i Tine R vare

Erland Kjesbu
Håvard Mjelde

Tittel	Noteringspunkt for melk – avklaring av kostnadselementer i Tine Råvare
Forfattere	Erland Kjesbu, Håvard Mjelde
Prosjekt	Noteringspunkt melk (E016)
Utgiver	Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF)
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2003
Antall sider	31
ISBN	82-7077-526-6
ISSN	0805-9691
Emneord	melk, prisutjevning, markedsordning, noteringspunkt, målpris, kostnadselementer, Tine Råvare

Litt om NILF

- Forskning og utredning angående landbrukspolitikk, matvaresektor og -marked, foretaksøkonomi, nærings- og bygdeutvikling.
- Utarbeider nærings- og foretaksøkonomisk dokumentasjon innen landbruket; dette omfatter bl.a. sekretariatsarbeidet for Budsjett-nemnda for jordbruket og de årlige driftsgranskingene i jord- og skogbruk.
- Utvikler hjelpemidler for driftsplanlegging og regnskapsføring.
- Finansieres av Landbruksdepartementet, Norges forskningsråd og gjennom oppdrag for offentlig og privat sektor.
- Hovedkontor i Oslo og distriktskontor i Bergen, Trondheim og Bodø.

Forord

Ved brev fra Landbruksdepartementet datert 20.12.02 fikk Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) i oppdrag å gjennomgå hvilke kostnader som skal dekkes innenfor noteringspunktet for melk i den nye markedsordningen som skulle være operativ fra 01.07.03. I ettertid har det vist seg at den nye markedsordningen skal tre i kraft fra 01.01.2004.

I prosjektet er det gjort vurderinger av hvilke kostnadselementer som skal være med i et Tine Råvare, og størrelsen på disse. Dette omfatter bl.a. kostnader knyttet til husdyrkontroll, råvarekvalitet, faglig rådgivning, gårdstanker, logistikk og frakt, samt planlegging og administrasjon. Grunnlagsdata til arbeidet er hovedsakelig innhentet fra Tine BA.

Håvard Mjelde har vært prosjektleder for arbeidet og Erland Kjesbu har deltatt i arbeidet og skrevet deler av rapporten.

NILF vil takke Landbruksdepartementet for et interessant prosjekt.

Oslo, mai 2003

Leif Forsell

Innhold

1	BAKGRUNN.....	1
1.1	Innledning og mandat.....	1
1.2	Oppbygning av notatet.....	2
2	MARKEDSORDNINGEN FOR MELK.....	3
2.1	Dagens utjevningsordning.....	3
2.1.1	Dagens målpriser, overføringspris og produsentpris for melk.....	4
2.2	Målpris i ny markedsordning for melk.....	5
2.2.1	Definisjon av nytt noteringspunkt for melk.....	5
2.3	Grensegang innad i Tine BA.....	7
3	NOTERINGSPRIS FOR MELK.....	9
3.1	Avgrensning av kostnader i Tine Råvare.....	9
3.2	Driftskostnader og kapitalkostnader.....	11
3.3	Produsentfunksjoner.....	11
3.3.1	Kommunikasjon og opplysningsarbeid.....	11
3.3.2	Registrerings- og rådgivningsarbeid.....	14
3.3.3	Administrasjon og planlegging.....	16
3.4	Gårdstanker mv.	16
3.4.1	Gårdstankhold.....	16
3.4.2	Råmelkkontroll.....	17
3.4.3	Melkeinnveing.....	17
3.5	Logistikk og frakter.....	17
3.5.1	Inntransport.....	17
3.5.2	Overføring konsum.....	18
3.5.3	Overføring produksjon.....	18
3.5.4	Overføring aktører.....	18
3.5.5	Melkemottak.....	19
3.6	Administrasjon og planlegging.....	19
3.6.1	Logistikk og frakter.....	19
3.6.2	Produsentoppjøret.....	20
3.7	Arbeidskapitalproblematikk.....	20
3.8	Svinproblematikk.....	21
3.8.1	Transportvinn og kassert melk.....	21
3.8.2	Økologisk melk.....	21
4	BEREGNING AV KOSTNADSELEMENTER I TINE RÅVARE.....	23
4.1	Produsentfunksjoner.....	24
4.2	Gårdstankhold mv.	25
4.3	Logistikk og frakter.....	26
4.4	Administrasjon og planlegging.....	27
4.5	Kapitalkostnader i Tine Råvare.....	27
4.6	Oppsummering og konklusjoner.....	28
	REFERANSER.....	29
	VEDLEGG.....	31

1 Bakgrunn

1.1 Innledning og mandat

Landbruksdepartementet har i brev av 20.12.02 bedt NILF om å gjennomføre en utredning for å beregne kostnader i forbindelse med noteringspunkt for melk i gjennomføringen av ny markedsordning:

«Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) vil forestå en utredning som avklarer prinsippene for beregning av kostnader som nevnt foran, og som munner ut i en konkret tallfesting for de enkelte kostnadskomponenter. Det er i særlig grad nødvendig å detaljere forutsetninger og beregninger vedrørende fastsetting av selve noteringspunktet («melk lagt på silo-/råvaretank»).

«Ved behandlingen av fraktkostnader (innenfor nullsonen) legges det til grunn at gjeldende ordning for dekning av innfraktkostnader videreføres.»

Departementet går videre ut fra at kapitalvolum bundet opp til leveranser av melk, kapitalavkastning og fordeling av kostnader på henholdsvis løpende drift og kapital, vil skje i nært samarbeid med ECON Senter for økonomisk analyse. NILF skal i utgangspunktet basere seg på regnskapstall for 2001 hos Tine BA. Men beregningene skal bli tilrettelagt slik at tallstørrelser raskt kan oppdateres når regnskapet for 2002 foreligger. Utredningen skal avgis departementet innen 01.02.03, med forbehold for de deler av beregningene som fordrer samarbeid og koordinering med gjennomføringen av kapitalprosjektet til ECON.

Mandatet beskriver altså to hovedområder:

- Analysere og vurdere de kostnadselementene som skal være med i Tine Råvare.
- Angi hvilke tallstørrelser som skal inngå ved framregning av noteringspunkt.

Det betyr at NILF skal gjennomgå alle kostnadselementer som skal plasseres innunder Tine Råvare. Det innebærer at også grensegangen mot Tine Industri og markedsreguleringen må avklares. Tine BA har stilt datamaterialet til disposisjon, og disse tallene skal

henføres til de prinsippene som legges til grunn i notatet. I mandatet henvises det til at det skal brukes regnskapstall fra 2001. Tine BA er i dag et konsern, noe som innebærer at kostnadsføringen kan være forskjellig fra tidligere år. Blant annet har man ikke kommet fram til kostnadstall for medlemsdemokrati i 2001/02. Vi har tatt utgangspunkt i budsjettall for 2003, mens regnskapstallene fungerer som et utgangspunkt for og en kontroll av budsjettallene.

1.2 Oppbygning av notatet

Dagens markedsordning for melk er presentert i kapittel 2. Her skisserer vi også hvordan man har tenkt å gå over til ny markedsordning for melk med vekt på noteringspunktet. Det er også viktig å presisere grensegangen mellom hva som skal inngå i målprisen og hva som defineres som markedsregulering.

I kapittel 3 har vi vurdert hvilke kostnadselementer som skal være med i Tine Råvare. Det innebærer hvilke kostnader som skal være med av produsentfunksjoner, gårdstanker, logistikk/frakter og administrasjon og planlegging.

I kapittel 4 presenterer vi beregninger ut fra de prinsippene som legges til grunn i kapittel 3.

2 Markedsordningen for melk

2.1 Dagens utjevningsordning

For perioden 1997–2000 tok man utgangspunkt i målpriser som var fastsatt for et utvalg av ferdig foredlede meierivarer, representantvarer i prisutjevningsordningen. Fra 01.07.00 ble målprisene fastsatt for melk som råvare som gjennomsnitt for de enkelte produktgruppene i prisutjevningsordningen (salgspriser fratrukket foredlingskostnader). I begge tilfeller bygde fastsettingen av målpris/noteringspunkt på beregninger som startet «ovenfra» i markedet og på en kobling opp mot produktgruppene i prisutjevningsordningen. Begge systemer fordret samlet sett omfattende og komplekse beregninger for å komme fram til råvareverdi for de enkelte grupper, veid råvareverdi, veid netto råvareverdi, avgifter/tilskudd og overføringspris (forsyningspris). Ved endringen som ble innført fra 01.07.00, ble det også etablert et noteringspunkt der det ikke foregår kommersiell omsetning av melk som råvare.

Prisutjevningsordningen utjevner i dag på hovedmelkeanvendelse og biproduktanvendelse. Utjevningen er basert på 7 produktgrupper og 3 markeder. I tillegg kommer biproduktutjevningen av følgende produkter:

- Fløte til konsum
- Fløte til smør, dagligvaremarkedet
- Fløte til smør, industrimarkedet
- Mysostprodukter, dagligvaremarkedet
- Mysostprodukter, industrimarkedet
- Kjernemelk

I jordbruksavtalen fastsettes målpriser for 10 av hovedgruppene samt at det fastsettes målpriser for biproduktene i dagligvaremarkedet. Til sammen er det 16 målpriser i dagens ordning.

2.1.1 Dagens malpriser, overføringspris og produsentpris for melk

Prisutjevningen i den nåværende markedsordningen, med beregning av avgifter og tilskudd, bygger på målpriser fastsatt i jordbruksavtalen. Målprisene gjelder verdien av melk som råvare på et bestemt nivå i verdikjeden. I dag er målprisen på melk fininndelt i grupper og markeder på en relativt komplisert måte. Det er som tidligere nevnt, i alt 21 utjevningsgrupper, men en del av disse gruppene er ikke aktuelle¹. I jordbruksavtalen fastsettes målpriser for 10 av disse gruppene. For de gruppene som ikke har egen målpris settes målprisen lik en av de andre gruppene som er fastsatt i jordbruksavtalen. Dette vises i tabellen nedenfor.

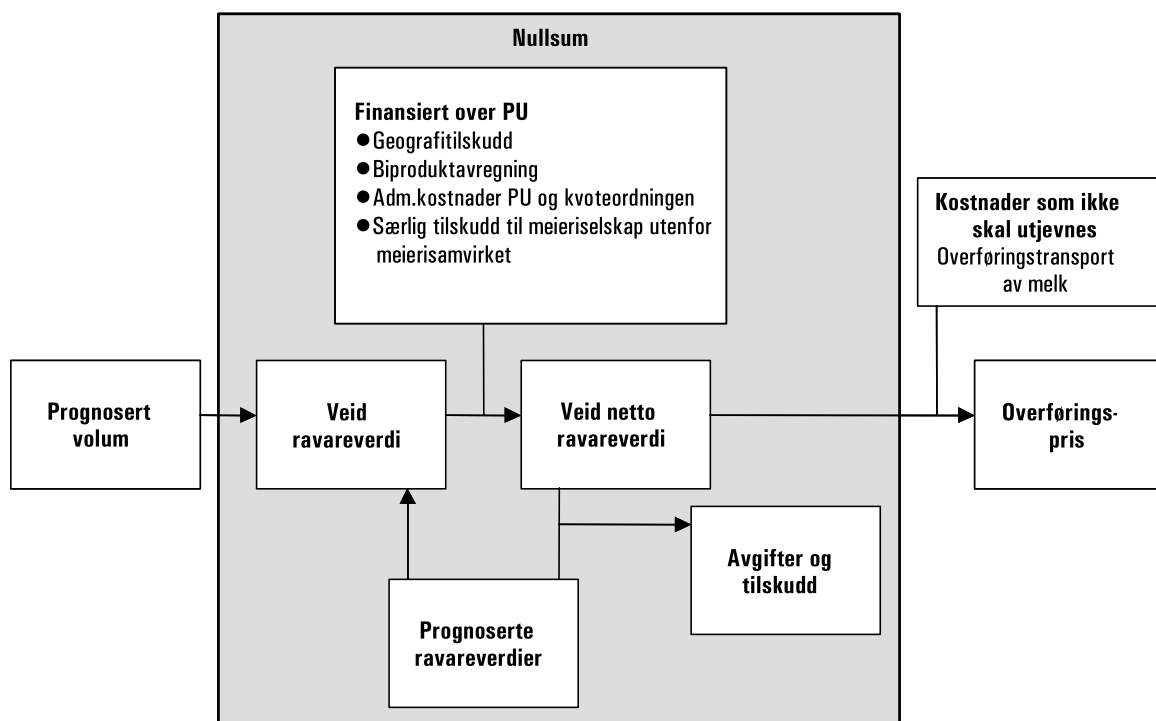
Tabell 2.1 Utjevningsgrupper i prisutjevningsordningen for melk

	Sure smaks- tilsatte	Ikke smaks- tilsatte	Søte smaks- tilsatte	Ferske oster	Modna oster	Tørr- melk	Geite- melk
Dagligvaremarkedet	x	x	x	x	x		x
Industriområdet		x			x	x	
Merkevareeksport					x		

I alle matrisene hvor det er et kryss, så fastsettes en målpris og det beregnes råvareverdi ut fra prognosert volum. Man kommer så fram til en veid råvareverdi for alle produktgrupper. Deretter trekkes en rekke poster som geografitilskudd, biproduktavregning, administrasjonskostnader i prisutjevningen og kvoteordningen samt særlige tilskudd til små konsummelkmeieri. Man kommer så fram til en veid netto råvareverdi (VNR). Fra VNR trekkes alle overføringskostnader i Tine for å komme fram til overføringsprisen. Overføringskostnadene inneholder i henhold til forskriften beregnet gjennomsnittlig mellomfraktkostnad ved nødvendig bulktransport av melk og tilsvarende mellomfraktkostnad ved alternativ transport av visse ferdigforedte produkter som omfattes av prisgruppe 2A i § 5. Overføringskostnaden inneholder med andre ord kostnader ved overføring i bulk mellom anlegg i Tine, fra anlegg i Tine til andre aktører og mellom anlegg i Tine i forbindelse med markedsregulering. Den skal i tillegg inneholde kostnader ved mellomtransport av ferdigtappet vare mellom Tines anlegg.

Disse kostnadene trekkes ut for at andre aktører ikke skal være med å dekke dem. Andre aktører skal kun dekke de reelle overføringskostnadene som er forbundet med leveranser til dem. Markedsregulator kan fakturere andre aktører for denne kostnaden. Den pris som mottakende selskap faktisk betaler er overføringsprisen pluss de reelle kostnadene ved overføringen. Nedenfor illustreres utjevningsmodellen i prisutjevningen.

¹ Blant annet finnes ikke gruppen flytende melk til merkevareeksport.

Figur 2.1 Utjevningsmodellen i prisutjevningsordningen

Overføringsprisen er altså den prisen som aktørene betaler for melk som råvare. I tillegg til dette kommer overføringskostnader til aktørene. Disse transportkostnadene skal aktørene selv betale.

2.2 Malpris i ny markedsordning for melk

I ny markedsordning for melk skal det være kun en målpris på melk som råvare. Målprisen vil være retningsgivende for den noteringsprisen Tine Råvare setter til alle aktører i ordningen.

2.2.1 Definisjon av nytt noteringspunkt for melk

I NILF-rapport 2002:5 framkommer forslag om å endre noteringspunktet for melk. Rapporten tar utgangspunkt i den partssammensatte arbeidsgruppen som vurderte målprissystemet generelt, unntatt for meierisektoren (Landbruksdepartementet 2001), fremholdes det at:

- noteringspunktet bør være på et nivå hvor det faktisk skjer en vareomsetning
- noteringspunktet bør være nær produsenten fordi råvaren da er homogen og rapportering og foredling blir lettere
- målpris og noteringspunkt bør ligge nær produsent for at produsentene skal ha mulighet til å sammenligne avregningspris og målpris
- det bør være mulig å framskaffe sammenlignbare priser på verdensmarkedet

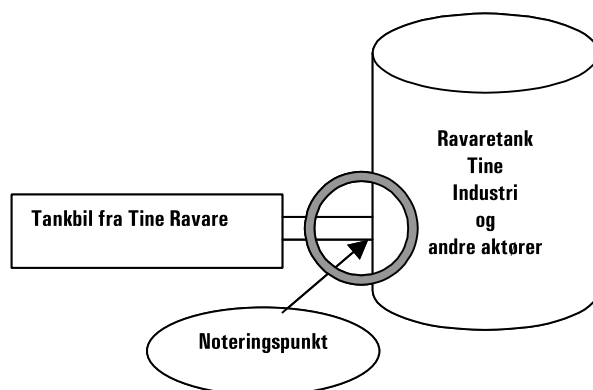
Som en del av reformen av markedsordningen og prisutjevningen, vil det være nødvendig å justere noteringspunktet for melk slik at det i større grad tilsvarer noteringspunktet

i andre sektorer. Noteringspunktet bør i prinsippet ligge så nært bonden som mulig. Dette vil legge til rette for full åpenhet rundt prisen på melk som råvare som alle aktører betaler, og gi muligheter for en mer oversiktlig administrering av importvernet.

Det naturlige vil være å legge noteringspunkt til det punkt der melken leveres ferdig til foredling, nærmere bestemt til der melken legges på råvaretank hos Tine Industri og andre uavhengige aktører. Dette innebærer at selger av melk som råvare når noteringspunktet fastsettes «nedenfra», må ha inndekning for alle kostnader forbundet med å levere melk ferdig til foredling. Følgende elementer må ha kostnadsdekning:

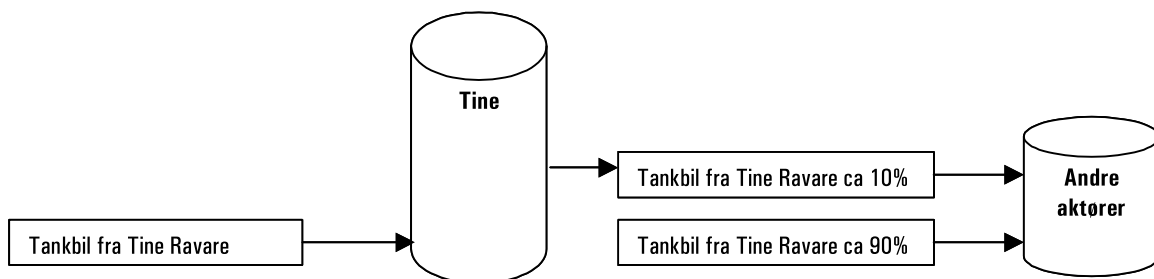
- Produsentprisen
- Rådgivning, registrering og opplysningsarbeid ovenfor produsentene
- Gårdstankhold
- Kvalitetskontroll av melk
- Melkeinnveining
- Logistikk og fraktkostnader
- Administrative kostnader
- Kostnader i forbindelse med svinn

Noteringspunktet defineres til det punkt hvor melken legges på silotanken for første gang. Rent praktisk passerer melken noteringspunktet i det øyeblikk den pumpes over fra tankbilen, som har hentet melken ute hos melkeprodusenten, og over på silotank i Tine Industri, Synnøve Findens anlegg, Normilk, Q-meieriene eller andre aktører som måtte kjøpe melk fra Tine Råvare. Dette kan illustreres på følgende måte:

Figur 2.1 Illustrasjon av noteringspunkt for melk

Det knytter seg imidlertid noen problemstillinger til definisjonen av noteringspunktet. Det er ikke all melk som går direkte fra Tine sine melkeprodusenter til de andre aktørene sine anlegg. Noe av melken går innom Tine Industri sine anlegg før den igjen tappes over på tankbil som leverer melken til aktørenes anlegg. I følge Tine dreier dette seg om anslagsvis 10 prosent av melken som går til andre aktører, jfr. figur 3.2.

Figur 2.2 Oversikt over melkestrømmen til andre aktører

Av figuren ser vi at hovedstrømmen av melk leveres direkte til det anlegget som skal foredle melken.

2.3 Grensegang innad i Tine BA

I ordningen er det en tredeling mellom ulike kostnadsbærere i meierisamvirket. For å finne noteringspunktet/målprisen må kostnadselementene i Tine Råvare estimeres. For å klare dette må en samtidig avklare grensegangen mellom Tine Industri, markedsreguleringen og Tine Råvare. Ved å definere hva som inngår i Tine Råvare sier vi samtidig også noe om hva som inngår i de andre to kostnadsbærerne.

Figur 2.3 Tredeling av kostnader for melkeråvaren i Tine BA

I Tine Industri fremkommer kostnader med foredlingen. Her har man generert inntektene i markedet, prosesskostnader; direktmateriale, melkemottak, produksjon, markedsføring, Tine BAs kostnader og salgskostnader. ECON vil i sitt prosjekt komme fram til hvilket kapitalgrunnlag som skal inngå i Tine Industri.

Markedsreguleringen er en del av Tine Råvare, men inngår ikke i framregningen av noteringsprisen. Det blir spesielt viktig å være klar over hvilke aktiviteter som skal dekkes over omsetningsavgiften og hvilke aktiviteter som skal dekkes av målpris/noteringsprisen og Tine Råvare.

I Tine Råvare fremkommer kostnadene vedrørende innhenting av melk fra gårdstank til melkemottak. Det er kostnadene vedrørende Tine Råvare vi skal identifisere i dette prosjektet. Her kommer kostnader knyttet til produsentfunksjoner, gårdstanker, logistikk/frakter og administrasjon/planlegging.

Med markedsregulering menes kostnader som regnes som markedsregulering og som finansieres over omsetningsavgiften. Ved beregning og budsjettering av omsetningsavgiften blir følgende forhold dekket når det gjelder markedsregulering på vegne av alle melkeprodusentene:

- Transport råstoff til reguleringsproduksjon.
- Reguleringslagring av definerte produkter.
- Overføringstransport mellom reguleringslagre.
- Reguleringseksport av smør og hvitost.
- Prisnedskrivning/salg av meieriprodukter til fôr.
- Prisnedskrivning av geitemelk til fôr.
- Prisnedskrivning skolemekordningen.
- Prisnedskrivning av smørølje til margarinindustrien.
- Administrasjonskostnader.
- Eventuelle andre avsetningstiltak etter forhåndsgodkjennelse fra Omsetningsrådets arbeidsutvalg i det enkelte tilfelle.

Et av grensesnittene mellom Tine Råvare og markedsregulering er administrasjonskostnader. I protokollen fra arbeidsutvalget i Omsetningsrådet den 20. januar 2003 framholder Tine BA at det medgår om lag 19 årsverk til å administrere markedsreguleringen.

3 Noteringspris for melk

3.1 Avgrensning av kostnader i Tine Råvare

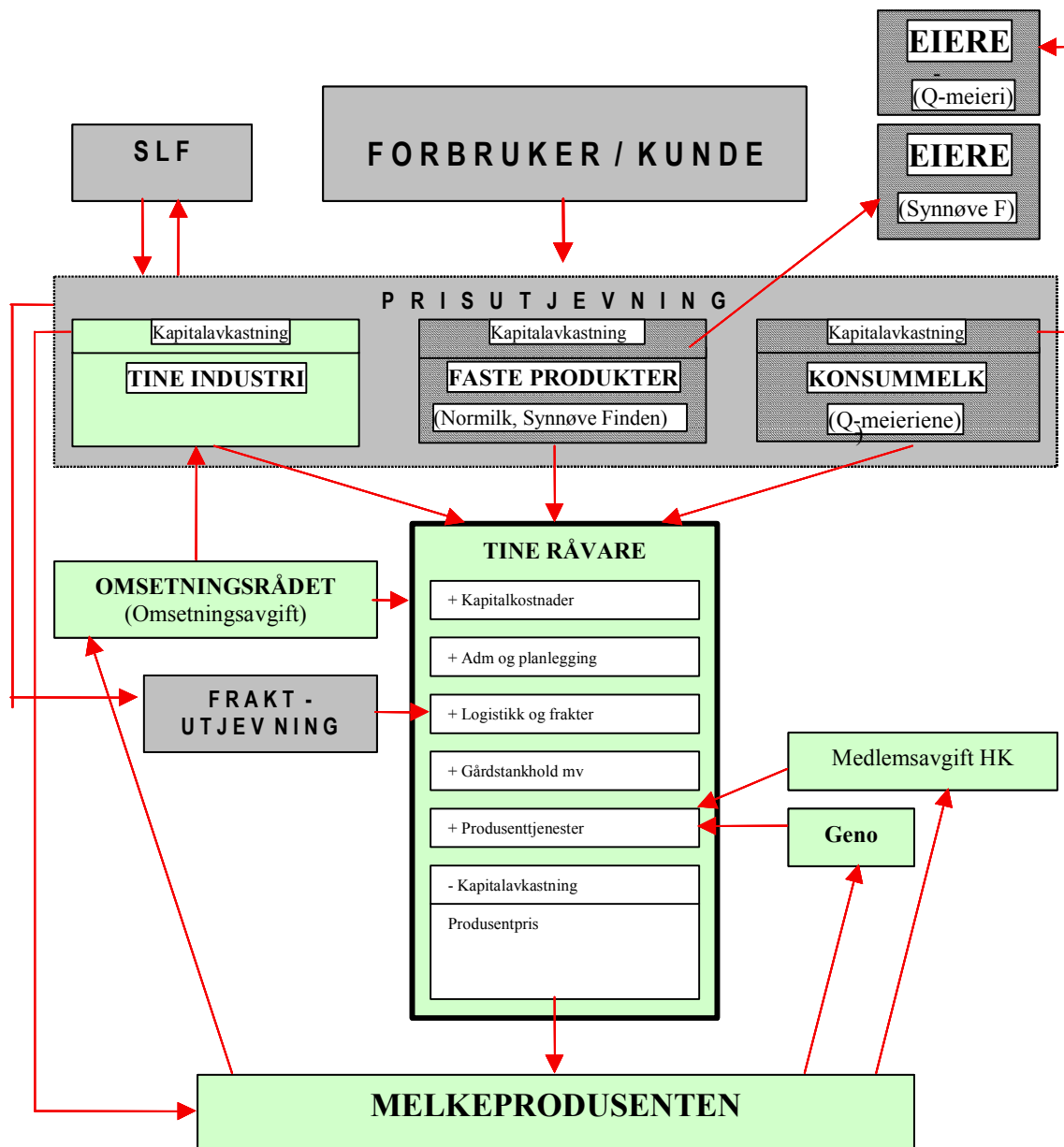
Tine Råvare vil være den enheten i Tine som tar seg av råvarehåndtering, Tine Råvare har også funksjonen som markedsregulator. Alle aktører, både uavhengige aktører og Tines meierier, skal betale en og samme pris for melk som råvare. Gjennom et administrativt og regnskapsmessig skille mellom Tine Råvare og Tine Industri skal en sikre at alle aktører, inkludert Tines foredlingsvirksomhet, har de samme råvarebetingelsene. For at Tine skal ha de samme betingelsene som andre aktører er det viktig at Tine Råvare får dekning for de kostnader de har med å levere melk til Tine Industri og de andre uavhengige aktørene.

Det knytter seg flere prinsipielle spørsmål til hvilke kostnader som skal dekkes i Tine Råvare og hvilke kostnader som bør dekkes av andre enn Tine Råvare. Av spesiell prinsipiell betydning er problemstillinger knyttet til markedsregulering og fraktutjevningsordningen. Det som dekkes av omsetningsavgiften og stedsfraktordningen skal ikke komme som et påslag i noteringsprisen.

Grovt sett kan vi si at det er to parter det her handler om, produsentene representert ved Tine og de andre uavhengige aktørene representert ved Synnøve Finden, Normilk og Q-meieriene. Problemstillingen går på hva de uavhengige aktørene i industrien skal betale for melken fra Tine Råvare, dvs. hvilke kostnader skal inngå i Tine Råvare. Dette er kostnader Tine Råvare har for å sørge for at de enkelte aktørene får levert en kvalitetssikret og god råvare ved sine anlegg. Kostnadene er delt inn i følgende elementer: pris til produsent, produsenttjenester, gårdstankhold mv., logistikk og frakter, administrasjon og planlegging, svinn samt kapitalkostnader knyttet til disse elementene.

Figur 3.1 illustrerer sammenhengene mellom de ulike partene i melkesektoren, hvilke kostnadselementer som inngår i Tine Råvare og hvem som skal finansiere disse kostnadspostene. Pilene i figuren viser kontantstrømmen mellom de ulike partene. Kostnadsbærerne består i hovedsak av 3 hovedkomponenter, melkeprodusentene, uavhengige industrielle aktører samt kundene og staten. Produsentene er samtidig eiere av Tine

Industri og Tine Råvare samt at de gjennom Tine Råvare administrerer og gjennom trekk i produsentprisen finansierer markedsregulering. De uavhengige industrielle aktørene er de som foredler faste produkter, Synnøve Finden og Normilk, og de som foredler råvaren melk til konsummelk, Q-meieriene. Konsumenten finansierer mens staten, representert ved Statens Landbruksforvaltning (SLF), administrerer prisutjevningsordningen og fraktutjevningsordningen. Gjennom fraktutjevningsordningen finansieres deler av logistikk og fraktkostnadene som påløper ved inntransport av melken. Boksen for Tine Råvare viser hvilke kostnadselementer som i hovedsak som skal inngå i her. Kapitalkostnadene er angitt i en egen boks.

Figur 3.1 Oversikt over kontantstrømmer knyttet til Tine Råvare

3.2 Driftskostnader og kapitalkostnader

Det knytter seg både driftskostnader og kapitalkostnader til Tine Råvare. Alle kostnadselementene er ytterligere beskrevet i kapittel 3.3–3.8. Kapitalkostnadene skilles ut for at de skal kunne justeres med avkastningskravet som til enhver tid er gjeldende. Hovedsakelig dreier kapitalkostnadene seg om realkapital knyttet til gårdstankhold og inntransport. Når det gjelder kontorlokaler til administrasjon og produsentfunksjoner så er det en del av dette som leies, det øvrige utgjør kun marginale verdier. Tine har ikke vært i stand til å skille ut kapitalkostnadene knyttet til produsentfunksjoner og administrasjon, disse kostnadene blir derfor ikke spesifisert i beregningene. Kapitalkostnadene i de enkelte elementene er spesifisert i underpunktene.

3.3 Produsentfunksjoner

Produsentfunksjonene består grovt sett av to hovedområder:

1. Generell kommunikasjon og opplysningsarbeid i forbindelse med informasjon til produsentene om markedsituasjonen, kvoteordningen, næringspolitikk, økonomien i næringa og kvalitetsforhold. Dette arbeidet er utført av ansatte i organisasjonsavdelingen samt tillitsvalgte.
2. Registrerings- og rådgivningsarbeid utført av produsenttjenesten ovenfor produsentene for å trygge råvarekvalitet, dyrehelse og oppnå avlsmessig framgang i dyrematerialet. Det er her snakk om kostnader knyttet til husdyrkontrollen og faglig rådgivning.

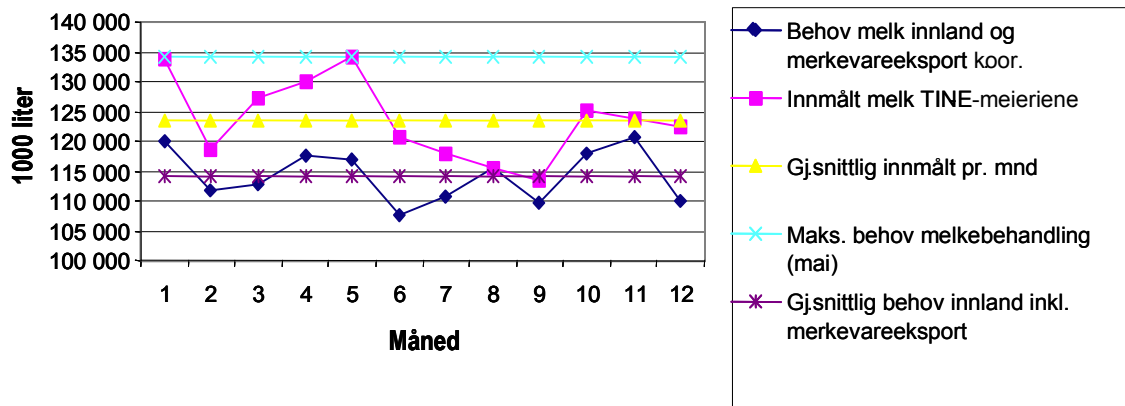
Det er kostnader Tine Råvare har som gir en nytte for alle melkeprodusenter som tas med her. Dette er kostnader alle aktører har ovenfor sine råvareleverandører eller ville hatt hvis de hadde hatt egne råvareleverandører. Disse kostnadene må derfor fordeles på alle aktører som mottar melk som råvare. Det er gjort fratrukk for andre former for finansiering som Tine Råvare mottar.

Mye av kostnadene refererer seg til humankapitalen i Tine, og det vesentligste av ressursforbruket er arbeidstid. Det er også arbeidstid som er den faktor som Tine reelt kan påvirke. Antall forbrukte timer, knyttet til arbeidet med kommunikasjon, opplysning, registrering og rådgivning er derfor brukt som kostnadsdriver. Dette krever at det føres arbeidslister etter en bestemt mal for hele organisasjonsavdelingen i Tine, både sentralt og i selskapene. Et slikt system har ikke vært operativt tidligere, for regnskapsåret 2001 og 2002 er antall timer derfor skjønsmessig bestemt. Systemet ble operativt 01.01.2003. En vil med dette systemet kunne skille ut og definere hvilke timekoder som skal være med i beregningen. Tine BA arbeider med å lage rene timekoder slik at en skal komme bort i fra den skjønsmessige beregningen.

3.3.1 Kommunikasjon og opplysningsarbeid

Dette er kostnader knyttet til opplysning til produsentene om tiltak for å holde markedet i balanse, samt informasjon om kvalitetsfremmende og helsebyggende arbeid. En del av disse kostnadene går med til å forklare produsentene at industrien trenger en jevn melkestrøm gjennom hele året. Fluktasjonene i markedet er mindre enn variasjonen i produksjonen gjennom året og det mest hensiktsmessige er om disse svingningene kan følge hverandre.

Melkeleveranser, anvendelse og kapasitetsbehov

Figur 3.2 Melkeleveranser, anvendelse og kapasitetsbehov for 2002

Vi snakker her om produksjonsregulering, som må sees på som den minst ressurskrevende måten å regulere markedet på. Samfunnsøkonomisk er det mer lønnsomt å drive regulering på bås enn å regulere lengre ut i verdikjeden med produksjon, lagring og salg av faste produkter. I forskrift om anvendelse av midler fra omsetningsavgiften til faglige tiltak og opplysningsvirksomhet², heter det at det kan ytes tilskudd til faglig opplysningsvirksomhet ovenfor produsentene. Dette går på veiledning ovenfor produsentene med sikte på produksjon av kvalitetsvarer, hensiktsmessig varebehandling og informasjon om markedsforhold. Forskriften² sier videre at det kan etableres et samarbeidsråd mellom den produsentorganisasjonen som administrerer markedsreguleringstiltaket (Tine Råvare) og den motsvarende organisasjonen for de private omsetningsledd. Dette rådet skal drøfte budsjett og mulige tiltak. Det er et prinsipielt spørsmål om det er omsetningsavgiften eller Tine Råvare som skal dekke kostnadene med denne type opplysningsarbeid. Spørsmålet går på om det er kun produsentene eller alle aktørene i verdikjeden som har nytte av dette arbeidet. Det er sterke argumenter for at alle aktørene i verdikjeden har nytte av det opplysningsarbeidet som går på å forbedre råvarekvaliteten. Industrien er avhengig av at råvarene har god kvalitet. Aktørene i industrien nyter også godt av å kunne motta en jevn melkestrøm da konsumet av melk og melkeprodukter ikke flukterer så mye i løpet av året (jfr. figur 3.2). Ut fra ovennevnte argumentasjon anses det ikke tjenelig å etablere et slik råd, argumentasjonen går i retninga av at disse kostnadene bør dekkes av Tine Råvare.

Opplysningsarbeidet blir drevet både av ansatte og medlemmer i Tine, kostnader knyttet til ansatte er beskrevet i 3.3.1.1 Organisasjonsarbeid og kostnader knyttet til tillitsvalgte er beskrevet i 3.3.1.2 Koordinering mot bonden.

3.3.1.1 Organisasjonsarbeid

Arbeidet som gjøres av organisasjonspersonalet utføres for å drive Tine som organisasjon og utføre nødvendig kommunikasjon ut til medlemmene.

Arbeidsoppgaver knyttet til dette er:

- Sekretærer for produsentlagene
- Møtearrangementer for alle medlemmer

² Landbruksdepartementet 1991.

- Skriftlig informasjon
- Formelle møter i Tine-organisasjonen (styrearbeid, lokalt tillitsvalgt arbeid etc.)
- Sosiale arrangementer
- Enkeltsaker

Følgende temaer blir behandlet i de ulike arenaer:

- gi uttalelser av næringspolitisk karakter som ivaretar alle produsentene
- informasjon om markedssituasjonen
- informasjon om kvoteordningen
- husdyrfaglige temaer gjerne kombinert med generell orientering
- avgi uttalelser om delvis organisasjonsinterne saker eller på vegne av hele næringen
- tiltak som stimulerer til et aktivt og godt produsentmiljø
- kunnskapsoppbygging innen en rekke ulike områder.

Under disse funksjonene utføres det oppgaver som dels er til nytte for alle melkeprodusenter og dels er til nytte kun for Tine-medlemmer. Informasjon knyttet til markedssituasjonen, kvoteordninger og næringspolitikk kommer alle til nytte, det samme gjelder husdyrfaglige møter som omhandler tema som melkekvalitet og helsespørsmål.

Arbeid knyttet til profilering av Tine sine medlemsfordeler, drifting av organisasjonen, tillitsvalgte og medlemsorganisasjonen generelt er imidlertid noe som kun gjøres for Tine Industri. Oppgaver til årsmøter, valg, tillitsvalgtskolering med mer, bør derfor ikke belastes råvareprisen. Da timeregistreringsarbeidet ikke har kommet skikkelig i gang enda og det i flere tilfeller som nevnt vil være vanskelig å skille ut det arbeidet som skal være med, legges det til grunn en skjønnsmessig vurdering av hvor stor andel av organisasjonsarbeidet som kommer hele næringen til gode. Tine anslår at denne delen av organisasjonsarbeidet utgjør 40 prosent av alle kostnader i organisasjonsavdelingen, de resterende 60 prosent blir da finansiert av Tine Industri. NILF har ikke grunnlag for å overprøve Tine sitt skjønn på dette området.

3.3.1.2 Koordinering mot bonden

En vesentlig del av saker som behandles i denne kostnadsposten i Tine har tilknytning til interessefunksjonen til melkeprodusentene og kommer alle til gode. Dette er saker som har betydning for:

- markedsforholdene generelt
- markedsbalansen
- økonomien i næringen
- kvalitetsforhold, kvalitetsregelverk
- næringspolitiske engasjement på vegne av alle melkeprodusenter (Jfr. Ny markedsordning etc.)

På samme måte som under organisasjonsarbeid behandles også her saker som har tilknytning til behandling av Tines årsmelding og regnskap, valg og organisasjonssaker utenfor. Her er det enda litt vanskeligere å komme fram til en riktig fordelingsnøkkel da det ikke føres timelister og like detaljerte oversikter over kostnadene som hos de ansatte. Det mest nærliggende er å bruke samme sats som under organisasjonsarbeid, 40 prosent av kostnadene knyttet til «koordinering mot bonden» finansieres av Tine Råvare og skal derfor med i noteringsprisen, mens de resterende 60 prosent må finansieres av Tine Industri.

3.3.2 Registrerings- og rådgivningsarbeid

Som tidligere nevnt dreier registrerings- og rådgivningsarbeidet utført av produsenttjeneren blant annet seg om å trygge råvarekvaliteten, dyrehelsen og oppnå avlsmessig framgang i dyrematerialet. Det er her snakk om kostnader knyttet til husdyrkontrollen og faglig rådgivning. Kostnadene for husdyrkontrollen er definert under 3.3.2.1 og faglig rådgivning og råvarekvalitet er nærmere beskrevet i 3.3.2.2.

3.3.2.1 Husdyrkontrollen

Husdyrkontrollen for ku og geit har 4 formål:

- Skaffe grunnlag for avlsarbeid
- Være et dokumentasjonssystem, bl.a. med tanke på helsestatus
- Bidra til grunndata for forskningen
- Være et styringsredskap for den enkelte bonde

Alt innen husdyrkontrollen, sett bort ifra at den også skal være et styringsredskap for den enkelte bonde, vurderes å være fellesnytte og kommer alle melkeprodusenter og industrien til gode. Nesten alle melkeprodusenter er også medlemmer i husdyrkontrollen. Husdyrkontrollen bidrar til at avlsmessig framgang for hele populasjonen av melkekyr i Norge er mulig, husdyrkontrollen bidrar i helsearbeidet og er således også med på å legge til rette for at melkekvaliteten opprettholdes eller forbedres.

Deler av husdyrkontrollen finansieres av en medlemsavgift som belastes bøndene, Tine mottar også finansiering fra Geno for å dekke kostnader Tine har i forbindelse med ulike oppgaver i avlsarbeidet. Tine gjør en faktureringsjobb for Geno da de gjennom produsentoppkjøret krever inn penger for inseminasjon. Av praktiske årsaker blir dette trekt i melkeoppkjøret til den enkelte produsent. Tine mottar også en godtgjørelse fra Geno i forbindelse med at de utfører en del organisasjonsvirksomhet. Dette er aktiviteter i produsentlag hvor det tas opp og diskuteres Geno-saker. Inntektene Tine får fra Geno for å gjøre en jobb for dem gir lavere netto kostnader knyttet til husdyrkontrollen. Beløpet det dreier seg om er ca. 7 mill. kroner.

Tine krever inn medlemspenger for deltagelse i husdyrkontrollen. Dette har tidligere ikke blitt praktisert i alle meieriselskapene, men fra og med 2003 skal alle meieriselskapene ta medlemspenger av de som deltar i husdyrkontrollen. Tidligere har husdyrkontrollen vært finansiert ved et trekk pr. liter melk fra alle produsentene som har vært medlemmer i kontrollen. Begrunnelsen for at Tine nå krever inn disse medlemspengene er at det for de største produsentene følte urettferdig, at de skulle dekke en forholdsvis større andel av kostnadene med husdyrkontrollen. Nå blir deler av kostnadene med kontrollen dekket av en fastavgift pr. deltager, som igjen er differensiert i to, 1 000 kroner pr. produsent som ikke driver egenregistrering og 500 kroner pr. produsent som registrerer en del av opplysningene som skal inn i kontrollen selv. Medlemspengene kan derfor sees på som en utjevningsordning der de som gjør en egeninnsats blir premiert for dette i og med at de er med på å holde kostnadene med husdyrkontrollen nede. Alle produsenter bidrar også til å dekke en del av de faste kostnadene med kontrollen gjennom medlemspengene, disse kostnadene er ikke betinget av størrelsen på produksjonen. Produsentene dekker opp resten av kostnadene gjennom lavere melkepris, disse kostnadene kan sees på som variable kostnader som er betinget av produksjonsomfanget til den enkelte produsent. Enkelt sagt representerer de faste kostnadene kostnader forbundet med å sette i gang registrering på det enkelte bruk, mens de variable kostnadene knytter seg til omfanget av registrering som kan være betinget av antall kyr på bruket.

Alle aktører skal være med på å dekke kostnadene knyttet til husdyrkontrollen, men i forbindelse med at ny ordning etableres må en påse at Tine Råvare ikke får dekning av kostnader knyttet til husdyrkontrollen både gjennom produsentprisen og gjennom direk-

te kostnadsføring av kontrollen i Tine Råvare (dvs. gjennom medlemsavgifta fra produsentene). Det at Tine tar en medlemsavgift av produsentene fører til at melkeprisen øker. Det er nødvendig å ta hensyn til dette når produsentprisen skal beregnes. I 2002 ble det tatt inn 5,5 mill. i medlemspenger, mens det i 2003 er budsjettert med 15 mill. er i medlemspenger. Økningen skyldes at medlemspenger nå innføres for alle meieriselskaper, tidligere har det ikke vært krevd inn medlemspenger i Tine Midt-Norge, Tine Nord-Norge og Tine Vest-Norge.³

3.3.2.2 Faglig rådgivning og råvarekvalitet

Med faglig rådgivning menes den rådgivning som Tine sine rådgivere gir melkeprodusentene for at produsentene skal kunne drive bedre på egen gård eller at kvaliteten på den råvaren de leverer Tine blir bedre. Svært mye av faglig rådgivning kan sies å være almen og råvarekvalitetsstyrende. Det betyr at den kommer markedsaktører og fellesskapet til gode gjennom god matvaretilitt og sikker råvarekvalitet.

Faglig rådgivning innbefatter:

- Foringsrådgivning

Mye av den faglige rådgivningen knyttet til foring har til hensikt å bedre melkekvaliteten, her kan nevnes tiltak for å unngå lukt og usmak på melken samt at råvaren skal ha riktig næringsinnhold. Den generelle foringsplanlegginga og spesielle tiltak for oppnå dette er med på å heve kvalitetsnivået på melken. Foringsrådgivningen er og med på å bidra til at dyrehelsen er god og sjukdomsfrekvensen holdes nede. Ut fra en skjønsmessig betraktning har Tine kommet fram til at ca. 50 prosent av arbeidet knyttet til faglig foringsrådgivning er almen, dvs. rådgivningen er med på å styrke dyrehelsen og er styrende for råvarekvaliteten. NILF har hentet inn en uttalelse fra en fagperson⁴ for å klargjøre denne problemstillingen ytterligere (Vedlegg 1). Fagpersonen sier i uttalelsen at «rådgivningstjenesten spiller en nøkkelrolle for å formidle til produsentene denne kunnskapen om sammenhengen mellom føringa og mjølkekvalitet». Videre sier vedkommende at: «Mitt inntrykk er at produsenttjenesten i TINE bruker mye av sin tid til informasjon/rådgivning rettet mot mjølkekvalitet». NILF har, ut fra Tines egne og fagpersonens uttalelser, kommet fram til at så lenge det ikke finnes registreringssystemer i Tine som kan skille ut de ressurser som har medgått til slik rådgivning, bør en legge til grunn at 50 prosent av alle kostnader knyttet til foringsrådgivning belastes råvareprisen.

Arbeid og rådgivning for å bedre råvarekvaliteten og helse innbefatter i tillegg:

- Helsetjeneste ku og geit
- Melkekvalitet
- Kvalitetssystem i landbruket (KSL)

All rådgivning i forbindelse med helsetjenesten vurderes å være fellesnytte fordi dette er med på å dokumentere dyrehelsen, det gir bedre dyrehelse og lavere medisinbruk, dette fører så til bedre råvarekvalitet og matvaretrygghet. Hensikten med rådgivningen knyttet til melkekvalitet går direkte på å gjøre produsentene i stand til å produsere melk til bedre kvalitet som gir et bedre råstoff. Her inngår og rådgivning og kontroll av melkeutstyr hvor hensikten er å bedre dyrehelsen gjennom mindre sjukdom og lavere medisin-

³ Personlig meddelelse Organisasjonssjef i Tine BA Odd Lilleby 21.01.03

⁴ Uttalelse fra Professor i husdyrnæring ved Institutt for Husdyrfag på Norges Landbruks-høgskole Odd Magne Harstad

bruk, samt oppnå bedre melke kvalitet. KSL vurderes å være fellesnytte fordi dette er en del av melkeprodusentenes og melkemottakernes kvalitetssystem

Når det gjelder økonomi og økologirådgivningen er dette arbeid som knytter seg til forbedringstiltak hos den enkelte produsent. For å dekke kostnadene med denne type rådgivning kjøper den enkelte produsent disse tjenestene av Tine. Tine tar et konsulentonorar pr. time for tid brukt til økonomisk og økologisk rådgivning. Tine har også en medlemsavgift for å være med i effektivitetskontrollen som er å betrakte som økonomisk rådgivning. Disse kostnadene er brukerfinansiert og skal ikke trekkes inn når noteringsprisen skal beregnes.

3.3.3 Administrasjon og planlegging

For å administrere å drive produsentfunksjonene påløper det en del administrasjonskostnader. Dette er kostnader som er knyttet til administrasjon av husdyrkontrollen, kvalitetsarbeid, faglig rådgivning og organisasjonsarbeid. I regnskapstallene fra 2001 og 2002, samt budsjettallene fra 2003 er ikke disse kostnadene spesifisert og ligger inne under de ulike funksjonene som organisasjonsavdelingen i lenger tid har vært inndelt i. Denne inndelingen er basert på et oppsett utarbeidet av et utvalg og funksjonene som organisasjonsavdelingen er delt inn i er organisasjon, faglig rådgivning, råvarekvalitet og husdyrkontroll. Når timeregistreringssystemet er operativt, vil en få fram antall timer forbrukt til administrativt arbeid der. Administrasjon og planlegging knyttet til produsentfunksjoner kan da spesifiseres i en egen post.

3.4 Gardstanker mv.

Under denne samleposten finnes alt som har med råvarehåndtering å gjøre. Gårdstankhold, råmelkkontroll, melkemottak og melkeinnveing. For melkemottak inngår bare den kostnaden det er for å inneha en kapasitet for å optimalisere melketransporten.

3.4.1 Gårdstankhold

Gårdstankhold er definert til å være kapitalkostnader vedrørende tanker, vedlikehold og verksted og kostnader ved kassert melk. Kostnadselementene kan her lett deles opp i drift og kapital.

Gårdstankene er Tine Meierienes eiendom. Tine Meieriene har ansvaret for at melkeprodusenten har tank som fungerer slik at melken behandles etter reglene i «Forskrift om produksjon og frambud av rå melk, varmebehandlet melk og melkebaserte produkter.»⁵ Områder med produsenter som har små produksjonsvolum har høyere kostnader til gårdstankholdet enn områder med produsenter som har større produksjonsvolum.

Gårdstankene er fysisk plassert på gårdsbruk som leverer melk. Tankens oppgave er å kjøle og lagre melk mellom hver henting hos produsenten. Tankens størrelse må tilpasses etter melkeprodusentens melkeleveranse (kvote og sesongkurve) og meieriets frekvens for innhenting av melk.

Tine Meierienes oppgaver vedrørende gårdstankhold kan deles i en investeringsdel og en driftsdel. Investeringsdelen består i å stille tanker til disposisjon for melkeprodusentene for å sikre melkens kvalitet slik forskriftene krever og å ha tanker som er miljømessig forsvarlig samt å bytte ut kjølemedium når det kreves. Investeringsdelen er koordinert i selskapene. Omlegginger med færre hentinger pr. uke og utstrakt bruk av samdrifter har ført til behov for større tanker.

Begrunnelsen for at gårdstankhold skal inngå og finansieres i Tine Råvare er at råvareinnhenting starter fra og med gårdstank. Det er også Tine Meieriene som eier gårds-

⁵ Gjengitt i Meierikalenderen 2002.

tankene. Melkens kvalitet er avhengig av at man har en lagringsplass før den hentes av tankbil. Melkeprodusentene leier gårdstankene av Tine, og leien trekkes i melkeprisen til bonden. Samlet har Tine en kostnad vedrørende gårdstankhold på om lag 69 mill. kroner i budsjettoppsettet for 2003. I tillegg kommer rentekostnader på 11 mill. kroner knyttet til bundet kapital. Kostnadene varierer mellom meieriselskapene, og det er selskapene selv som står for vedlikehold og investering i nye gårdstanker.

3.4.2 Råmelkkontroll

Råmelkkontroll skal sikre at melken er av tilstrekkelig god helsemessig kvalitet. Forskrift om produksjon og frambud av rå melk, varmebehandlet melk og melkebaserte produkter hjemler grunnlaget for råmelkkontrollen. Det er fire typer kostnader som inkluderes i råmelkkontrollen. Det er analysekostnader på billass, silotanker og leverandørmelken. Med leverandørmelken menes kostnader som laboratoriene har med prøvetaking av melken. I tillegg kommer andel av sjåførens tid i forbindelse med kontroll ved inntransport.

Melken blir alltid kontrollert to ganger, både på billass og i silotank. Det vil si at man også kontrollerer inne på aktørens silotank dersom de får direkte levering av melk. Distriktslaboratoriet har som oppgave å analysere prøver fra hver melkeprodusent for total antall bakterier, celletall, protein og fett, delvis er lukt og smaksprøvene også lagt til distriktslaboratoriet. Laboratoriet analyserer også prøver fra enkelt kyr etter oppdrag fra rådgivningsapparatet. Det er 4 distriktslaboratorier⁶ i Norge lokalisert til Harstad, Trondheim, Brumunddal og Bergen. Hovedkostnadene ligger i dag ved distriktslaboratoriene, og de totale kostnadene er budsjettet til 20,5 mill. kroner i 2003 uten kapital-kostnader. Tine BA har ikke skilt ut kapitalgrunnlaget knyttet til distriktslaboratoriene.

3.4.3 Melkeinveing

Tine BA har skilt ut kostnader vedrørende avskrivninger og renter på totalt 6,7 mill. kroner for 2003, hvorav rentekostnaden er fastsatt til 2,32 mill. kroner. Derimot kostnadsføres sjåførens tid på melkebilene ved å veie inn melk fra bonden under inntransporten fordi det er svært vanskelig å skille ut disse kostnadene.

3.5 Logistikk og frakter

3.5.1 Inntransport

I utjevningmessig sammenheng vil en kun ta hensyn til inntransportkostnader for all melk og distribusjonskostnader for konsummelk. Frakt av faste produkter defineres som mellomfrakt. Inntransportkostnader knyttes til innmålt egenmelk. Det vil si innveid melk fra produsenter tilhørende det enkelte meierianlegg/-selskap, unntatt melk som er mottatt fra annet meierianlegg. Tine Råvare bør ha dekning for kostnader knyttet til transport av melken til den er hos aktør, likeledes som Q-meieriene får inntransporttilskudd for den melken som de henter fra egne leverandører. Tine Råvare står for transporten til alle aktører som enten skal supplere eller få tilført all melk til egen foredling, og Tine Råvare får da inndekning gjennom innhenting av melk.

Det er imidlertid underdekning for inntransporten for Tine Råvare. Det er tre grunner til denne underdekningen:

- Innføring av nullsone (utgjør 7 øre/liter melk)

⁶ Både meierienes laboratorier og distriktslaboratoriene utfører denne oppgaven og kostnadene for begge steder tas med i Tine Råvare.

- Kostnadsøkning siden inntransportsatsene ble fastsatt.
- Endring i meieristrukturen.

Innfraktsatsene som ble vedtatt ved oppstart av prisutjevningsordningen 01.07.97, ble fastsatt på grunnlag av en indeksjustering av innfraktkostnadene for 1995. Fra 01.07.00 ble det innført en nullsone i innfraktordningen. Dette ble gjort slik at alle kommunesatsene ble fratrukket laveste kommunesats (6,2 øre/liter). Denne satsen er i dag 7 øre/liter. Dette fratrukket førte til en tilsvarende økning i overføringsprisen. Ved denne justeringen ble det ikke gjort endringer av kostnadsnivået som lå til grunn for innfraktsatsene.

I følge aktørene i ordningen gir ikke gjeldende innfraktordning dekning for de faktiske kostnadene forbundet med innfrakt av melk (justert for 7 øre/liter). Aktørene opplyser videre at kostnadene til innfrakt av melk har økt siden ordningen ble innført i 1997. Denne kostnadsøkningen dekkes således av aktører med egne produsenter. I tillegg har meieristrukturen endret seg vesentlig i løpet av den tiden markedsordningen har fungert.

Alt dette gjør at Tine Råvare har en underdekning. Denne underdekningen er budsjettert til 159 mill. kroner i 2003, hvorav om lag 105 mill. kroner skyldes innføring av nullsonen og 54 mill. kroner skyldes endring i meieristrukturen og kostnadsøkning. Dette utgjør 10–11 øre/liter innveid melk.

I dagens ordning dekkes inntransporttilskuddet i prisutjevningsordningen gjennom høyere avgifter og lavere tilskudd. Underdekningen gjennom nullsonen dekkes ikke i dag av PU-ordningen og det er naturlig at Tine Råvare dekker dette. For at det skal være en rettferdig ordning for alle aktører må Tine Råvare kostnadsføre denne underdekningen.

3.5.2 Overføring konsum

Dette gjelder overføring av råmelk fra leverandørområder eller anlegg, inkludert eventuell omlasting til vogntog, og til konsummelkanlegg i TINE med underskudd på melk. Transporten gjennomføres av meieriselskapene, og dekkes i dag av Tine BA med en sats på 12,70 kr/km. Kostnadene føres på egen konto, og kan lett dokumenteres. Siden dette er styring av melkemengden mellom interne meierianlegg i Tine BA, så skal dette dekkes av Tine Industri.

3.5.3 Overføring produksjon

Dette gjelder overføring av råmelk fra leverandørområder eller anlegg, inkludert nedkjøling og omlasting til vogntog, til produksjonsanlegg i TINE med underskudd på melk. Transporten gjennomføres av meieriselskapene, og dekkes i dag av TINE BA med en sats på 12,70 kr/km. Dette er også styring av melkemengden mellom Tines meierianlegg og skal betraktes som kostnader som påløper hos Tine Industri.

3.5.4 Overføring aktører

Alle som har egenmelk vil få inntransporttilskudd. Q-meieriene har både egenmelk og får tilført melk fra Tine Råvare. I NILF-rapport 2002:5 tilrås man en prioritering mellom melkeanvendelser. Konsummelk har prioritering foran faste produkter. Ved melketilførsel skal da Tine Råvare forsyne konsummelkmeierier i første omgang⁷. I praksis «tømmes» melkeområdene i nærheten av Synnøve Finden, og det blir en ekstra kostnad for å transportere melken til Alvdal-anlegget. Denne kostnaden som for 2003 er budsjettert til 9 mill. kroner, skal dekkes av aktørene. Dette er også hjemlet i § 6 i «Forskrift om markedsregulators forsyningsplikt på råmelk». Der står det:

⁷ I NILF-rapport 2002:5 foreslås det av konsummelkmeierier sikres en begrenset forsyningsrett på melk som står i et visst prosentvist forhold til aktørens mottak fra egne leverandører.

«Transportopplegg for overføring/levering av råmelk planlegges og styres av Norske Meierier. Ved leveranser av råmelk skal mottakende aktør dekke transportkostnadene ut fra hvor melken er beregnet hentet (beregnet transportavstand ut fra prioritering mellom anvendelser). Transportkostnadene beregnes pr. måned ut fra leveringsplan.

Dersom en aktør bestiller volum som ikke er tilpasset hele lass, kan det gjøres mot dekning av de merkostnader dette medfører.»

Aktørene dekker altså transporten for overføring av råvaren melk.

3.5.5 Melkemottak

Kostnader knyttet til behandling av råmelk på meieriet henføres til silotanken, kjøling av råmelk og tankbilhall. Dette utgjør i dag melkemottaket. I prinsippet skal melk gå direkte til mottaker, slik at meieriene kan ha mottakskapasitet som er tilpasset eget behov. Melk må kjøles og oppbevares på meieri før oversendelse til andre.

For å levere rett mengde til rett tid er det nødvendig med planarbeid og oppsamlingskapasitet. Oppsamling for avlevering av melk med riktig mengde på ønsket tidspunkt er en del av kostnadsbildet for avsender. Økt fleksibilitet hos mottaker kan redusere oppbevaringskostnadene. Fraktkostnadene ville blitt høyere dersom lassene ikke hadde blitt fylt opp fra silotank. Det vil si at melkebiler fylles opp underveis før de går til de ulike aktørene. Kostnadene er ofte knyttet til meierianlegg beliggende i distrikter med mye melk, men med lite forbruk til konsummelk. Kostnaden fastsatt til 4,5 mill. kroner for 2003. Største delen av melken går direkte til meierianlegget fra tankbil. Råmelkkalkylen for Tine BA i 2002 var på 16,70 øre/liter innveid melk, av dette trekkes underkant av 13 øre/liter ut av kalkylene i Tine Industri, mens 3,72 øre/liter innveid melk har blitt værende i Tine Industri.

3.6 Administrasjon og planlegging.

Dette kapitlet relaterer seg til administrering og planlegging av logistikk og frakter, samt produsentoppkjøret. For å beregne kostnader ved administrasjon og planlegging som skal belastes Tine Råvare, er det beregnet en gjennomsnittlig kostnad per årsverk for hele landet. Denne kostnaden består av både personal- og infrastrukturkostnad.

$$\begin{array}{r} 464\ 000 \text{ kr i personalkostnad} \\ \underline{112\ 000 \text{ kr i infrastrukturkostnad}} \\ = 576\ 000 \text{ kr i gjennomsnittlig kostnad for årsverk i Tine Råvare} \end{array}$$

Dette er den kostnaden som skal brukes per årsverk for de som arbeider med logistikk/frakter. Personalkostnaden er både lønn og sosiale kostnader. Infrastrukturkostnader er knyttet til kostnader vedrørende kantine, kontor, renhold etc.

3.6.1 Logistikk og frakter

Dette er relatert til arbeid vedrørende administrasjon, prognose- og planleggingsarbeid ved transport fra gårdstank til anlegg eller aktør. Prosessen utgjør totalt 17,3 årsverk som skal belastes Tine Råvare. Disse årsverkene kommer både fra Tine BA sentralt, men også fra meieriselskapene.

Tabell 3.1 Registrering av antall årsverk knyttet til adm./planlegging

Selskap	Forsyning av ramelk til:	Tine-anlegg, antall årsverk	Andre aktører, antall årsverk	Sum Adm./planlegging
Tine Meieriet Øst		3,7	2,0	5,7
Tine Meieriet Sør		2,2	0,1	2,3
Tine Meieriet Vest		1,9	0,0	1,9
Tine Meieriet Midt		4,9	0,6	5,5
Tine Meieriet Nord		1,7	0,0	1,7
Tine Logistiksenter		0,1	0,1	0,2
Sum		14,5	2,8	17,3

Det er årsverk vedrørende forsyning til Tine-anlegg og andre aktører som skal være med i Tine Råvare. Årsverk knyttet til marknadsregulering dekkes over omsetningsavgiften. 17,3 årsverk multiplisert med 576.000 kr utgjør 10 mill. kroner, som er budsjettert i 2003. Dette er knyttet til inntransport av melk til meierianlegg.

3.6.2 Produsentoppgjøret

Administrasjon av produsenter skjer som en del av produsentfunksjonens arbeid som en del av det månedlige oppgjøret til melkeprodusenten. Produsentoppgjøret utgjør i dag 13 årsverk som belastes Tine Råvare. I tillegg til årsverkkostnaden tilknyttet produsentavregningen har man reisekostnader, leiekostnader, kontor og rekvisita og overheadkostnader. Totalt beløper dette seg til 11 mill. kroner, som er budsjettert i 2003. Disse kostnadene finansieres i sin helhet av Tine Råvare. Alle kostnadene skal med siden administrering av melkeoppgjøret er en tjeneste som defineres som fellesnytte.

3.7 Arbeidskapitalproblematikk

Arbeidskapital defineres som omløpsmidler minus kortsiktig gjeld⁸, dette er kapital en bedrift til enhver tid må ha for å betale løpende forpliktelser. I nåværende ordning er det forutsatt at omløpstiden på krav og gjeld er lik. Tine har i dag negativ arbeidskapital knyttet til lagring av ost og positiv arbeidskapital knyttet til levering av melk til andre aktører. I Tine Råvare vil situasjonen bli en annen såfremt dagens faktureringsrutiner ovenfor industrien videreføres. I Tine Råvare vil omløpsmidlene i stor grad bestå av rene likvide midler, dvs. oppgjør fra Tine Industri og andre aktører for levert melk. Kortsiktig gjeld som løpende skal betales vil være gjeld til produsentene for melkeoppgjøret, det vil være lønn til ansatte som utfører oppgaver for Tine Råvare samt gjeld til leverandører av varer og tjenester knyttet til kostnadselementene i Tine Råvare. Disse elementene er beskrevet i kapitel 3. Det vil oppstå en negativ eller positiv arbeidskapital i Tine Råvare, noe som vil representere en kapitalinntekt eller en kapitalkostnad for Tine Råvare. Ved en nøyaktig beregning av dette må en ta hensyn til arbeidskapitalbehovet knyttet til alle kostnadselementer i Tine Råvare. For å belyse problematikken kan vi noe forenklet si at alle utgifter i Tine Råvare skal betales en gang pr. måned (hver 30. dag), dette er en realitet for de største postene, produsentprisen og lønnskostnader. Tine mottar i dag oppgjør fra aktørene hver 10. dag, noe som vil si at de vil ha en positiv arbeidskapital i 20 dager pr. måned, faktureringsrutinene bør og være like for Tine Industri for at en skal kunne skape like konkurransevilkår. Størrelsen på arbeidskapitalen vil være antall liter melk levert Tine Industri og andre aktører multiplisert med 20/365 (20

⁸ Bøhren og Gjærum 1999

av 365 dager) multiplisert med noteringsprisen. For å belyse beregningsmåten og hva dette i størrelsesorden vil utgjøre gjøres beregningen enklest pr. liter melk. Vi sier da at Tine Råvare disponerer kapitalen for 1 liter melk i 20 dager, benytter dagens overføringspris på kroner 3,52, multipliserer dette med 20/365 og gir dette en avkastning på 6 prosent⁹. Dette vil komme som en inntekt for Tine Råvare og vil med valgte forutsetninger utgjøre 1,16 øre pr. liter melk. Beløpet bør trekkes fra kostnadselementene i Tine Råvare for å komme fram til noteringspris/målpris.

3.8 Svinproblematikk

3.8.1 Transportsvinn og kassert melk

Fra melken forlater gårdstanken og fram til den er inne på råvaretank hos Tine Industri eller andre uavhengige aktører, vil det erfaringsvis bli et svinn. Med andre ord er det mindre melk som innveies i råvaretanken til industrien enn det som innveies på tankbilene som transporterer melken. Dette kommer av at det blir igjen en del melk i bilene som må spyles ut med vann. Når det er snakk om melk som skal gå direkte til produksjon av faste produkter, er ikke dette noe stort problem da vannet som bilene blir spylt med også går inn på råvaretanken og blir med i produksjonen. Melk som skal foredles videre til konsummelk kan imidlertid ikke ha slik vanninnblanding slik at svinnet her er større. En del av melken går også til anlegg som produserer flere typer produkter og vann kan da ikke komme inn på råvaretankene, med andre ord er også svinnet ved slike anlegg noe større enn ved anlegg som kun produserer faste produkter. Svinn knyttet til overføring av melk fra tankbil til råvaretank er svinn som oppstår før noteringspunktet, Tine Råvare må med andre ord bære kostnaden med dette svinnet. Ut fra tester og stikkprøver Tine selv har gjort ligger dette svinnet på ca. 0,45 prosent av innveid melk¹⁰. Når en korrigerer for den melken som spyles ut av bilene til produksjon av faste produkter, kommer vi til at det vil være riktig å bruke 0,2 prosent svinn fra biler.

Et annet forhold som kommer inn under svinproblematikken er problematikken rundt at melk som inneholder antibiotika kommer inn på tankbilene og i verste fall inn på råvaretankene til industrien. Tine Råvare må garantere for at det er antibiotikafri melk som leveres industrien og står for kontrollen av melken. Det utføres en kontroll av melken før den tappes inn på tankbilen og ytterligere en kontroll av melken når den er lagt på råvaretank. Som tidligere nevnt er det også Tine Råvare som skal stå for denne kontrollen hos alle aktører som mottar melk fra Tine Råvare. Hvis det kommer melk som inneholder antibiotika inn på tankbilen må hele billasset kasseres, kommer det antibiotikamelk inn på råvaretankene til industrien må hele tanken kasseres. I og med at det er Tine Råvare som garanterer for melke kvaliteten og står for prøvetakingen, må Tine Råvare bære kostnaden med den melken som kasseres og skaffe ny melk til industrien. Tine har ikke greid å fremskaffe tall på dette svinnet, det er derfor ikke tatt med i beregningene i dette prosjektet.

3.8.2 Økologisk melk

Et tredje forhold som vi presenterer under svinproblematikk knytter seg til økologisk produsert melk. Det produseres mer økologisk melk enn det som omsettes i markedet og det betales en høyere produsentpris til økologisk produsert melk enn til konvensjonelt

⁹ Risikofri rente: 3 årige statsobligasjoner.

¹⁰ Dette er innmålt i januar 2003. Slike målinger har ikke vært gjort tidligere.

produsert melk. Det tas og ut en merpris i markedet for økologisk melk, men i og med at ikke all økologisk produsert melk omsettes som økologisk melk oppstår det en kostnad knyttet til den økologiske melken som må selges som konvensjonell melk. Kostnaden dette fører med seg belastes i dag i realiteten alle melkeprodusenter, dvs. det er de produsentene som produserer vanlig melk som finansierer merprisen til de økologiske produsentene. NILF legger til grunn at dette også videreføres i ny ordning og at denne kostnaden ikke skal belastes Tine Råvare.

NILF mener imidlertid at det bør vurderes om det skal være en egen målpris for økologisk melk. Økologisk melk et eget produkt som i utgangspunktet ikke skal blandes med konvensjonelt produsert melk. En kan og ta ut en bedre pris i markedet da betalingsviljen for denne melken er høyere. Dette taler for at det burde vært en egen målpris på økologisk melk. Med utgangspunkt i målprisen for konvensjonell melk bør det gjøres et påslag for den merprisen som utbetales til de økologiske melkeprodusentene.

4 Beregning av kostnadselementer i Tine Råvare

NILF har i dette notatet avklart prinsippene for beregning av kostnader som skal dekkes innenfor noteringspunktet for melk i forbindelse med gjennomføring av ny markedsordning. Problemstillinger knyttet til markedsregulering, prisutjevnings- og fraktutjevningsordningen er belyst og i den grad det har vært mulig, ut fra gjeldende satser og regler, har det blitt tatt stilling til hvordan grensegangene mellom Tine Råvare og disse ordningene bør behandles. Noteringspunktet er definert og problemstillinger knyttet til plasseringen av noteringspunktet er kommentert.

Ut fra de prinsipper som er lagt til grunn, er det kommet fram til at følgende kostnadselementer tilhører Tine Råvare i ny markedsordning og følgelig skal inngå i noteringspunktet: produsentprisen, produsenttjenester, gårdstankhold mv., logistikk og frakter, kostnader ved svinn samt administrasjon og planlegging. Dette er vist i

figur 3.1. I henhold til forslag i ny markedsordning skal det gjøres fratrukk for den kapitalavkastning som ligger inne i dagens pris til produsent. Det må og gis kompensasjon til Tine Råvare for kapitalkostnader knyttet til nevnte kostnadselementer, kapitalen bør godtgjøres med samme sats som avkastningskravet for Tine Industri. Vi vil avslutningsvis gå gjennom tallmaterialet som man har kommet fram til og kommentere ytterligere hvordan de ulike beregningene er gjort der det synes nødvendig.

For å finne kroner pr. liter melk er alle kostnader delt på antall liter melk som er levert Tine Industri og andre aktører¹¹. Det er med andre ord korrigert for det svinn som er beskrevet i kapittel 3.8, antall liter innveid melk er trukket fra svinn og en har kommet fram til antall liter melk levert industrien. Det er det antall liter melk som er levert som skal bære kostnadene i Tine Råvare.

¹¹ For 2001 ble det til industrien levert 1 515 929 942 liter melk, for 2002 ble det levert 1 499 984 958 liter melk og for 2003 er det prognosert en leveranse på 1 500 992 000 liter melk. Disse tallene er korrigert for svinn i Tine Råvare.

4.1 Produsentfunksjoner

Tabell 4.1 Kostnader knyttet til produsentfunksjoner i Tine Ravare

Funksjon TINE ra- vare	Prosess	Regnskap 2001		Regnskap 2002		Budsjett 2003	
		Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr
Produsent- funksjoner	Organisasjonsarbeid	10 367 840	0,007	10 367 336	0,007	10 905 272	0,007
	Koord. mot bonden	23 900 000 ¹²	0,016	23 900 000 ¹³	0,016	23 900 000	0,016
	Husdyrkontrollen	57 393 400	0,038	57 390 610	0,038	60 368 470	0,040
	Ravarekvalitet	44 433 600	0,029	44 431 440	0,030	46 736 880	0,031
	Faglig rådgivning	27 771 000	0,018	27 769 650	0,019	29 210 550	0,019
	Sum produsentfunksj.	163 865 840	0,108	163 859 036	0,109	171 121 172	0,114

Timeregistreringssystemet ble satt i gang fra 01.01.2003. Når kostnadene innen produsentfunksjoner skal estimeres har vi derfor ikke dette å støtte oss til. Organisasjonsavdelingen i Tine har imidlertid over lang tid hatt en inndeling av de funksjoner som avdelingen har ansvar for. Disse funksjonene er delt inn i:

- Organisasjon 14 prosent (40 % i Tine Råvare)
- Faglig rådgivning 30 prosent (50 % i Tine Råvare)
- Råvarekvalitet 24 prosent
- Husdyrkontroll 31 prosent

Prosentatsene som er angitt representerer funksjonens andel av alle kostnader i organisasjonsavdelingen. For å finne kostnadene som skal belastes Tine Råvare knyttet til hver enkelt funksjon, multipliseres prosentandelen for funksjonen med de totale kostnadene fra organisasjonsavdelingen. For organisasjon og faglig rådgivning må det korrigeres for den prosentandelen av kostnadene som skal belastes Tine Råvare, angitt i parentes. De totale kostnadene i organisasjonsavdelingen var for 2001 kroner 185 140 000, for 2002 kroner 185 131 000, for 2003 er kostnadene budsjettet til 194 737 000. Økningen knyttet til budsjettet for 2003 skyldes igangsatte prosjekter i henhold til organisasjonsavdelingens strategiplan for 2002 som er relatert til bedring av ku og helsetjeneste. Tine har ikke lagt ned ressurser for å estimere kapitalkostnadene knyttet til produsentfunksjoner. Tine konkluderer med at de ikke anser dette som en vesentlig størrelse. Kapitalbeholdningen knytter seg i første rekke til kontorlokaler for personalet som jobber i organisasjonsavdelingen. Tine leier og en del kontorlokaler slik at det er ikke snakk om kontorlokaler til alle i organisasjonsavdelingen.

¹² Tine har ikke klart å skille ut kostnader knyttet til koordinering mot bonden for 2001 og 2002. NILF har brukt tallene for budsjett 2003 i beregningene.

4.2 Gardstankhold mv.

Tabell 4.2 Kostnader knyttet til gardstankhold mv. i Tine Ravare

Funksjon TINE ra- vare	Prosess	Regnskap 2001		Regnskap 2002		Budsjett 2003	
		Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr
Gardstanker mv.	Gardstankhold mv.	71 084 983	0,047	78 023 000	0,052	69 310 000	0,046
	Ramelkkontroll	29 480 902	0,019	22 848 000	0,015	20 500 000	0,014
	Melkeinnveiging	5 973 197	0,004	6 784 000	0,005	4 400 000	0,003
	Kapital	¹³	0,000	¹⁴	0,000	13 312 288 ¹⁴	0,009
	Sum gardstanker mv.	106 539 082	0,070	107 655 000	0,072	107 522 288	0,072

Gårdstankholdet er som tidligere nevnt delt opp i en investeringsdel og en driftsdel. I beregningene er kapitalkostnadene knyttet til investeringsdelen skilt ut for 2003 budsjettet. Gårdstankene har en bokført verdi på 124 886 000 kroner og rentekravet blir på 10 989 968 kroner ved en rentefot på 8,8 prosent. Det har for Tine vært vanskelig å skille ut kapitalkostnadene for regnskapsårene 2001 og 2002, dette er derfor ikke spesifisert i beregningene. De totale kostnadene med gårdstankene økte i 2002, årsaken til dette var tiltak for å avvikle bruken av miljømessig uheldige kjølemedium i tråd med internasjonale konvensjoner¹⁵. De totale kostnadene med gårdstankene øker fra 78 023 000 kroner i regnskapet for 2002 til 80 300 000 kroner i budsjettet for 2003. Dette skyldes blant annet økning i kalkulatoriske renter på gårdstanker fra 7,4 til 8,8 prosent.

Nedgangen i kostnader knyttet til råmelkkontroll fra 2002 til 2003 skyldes ny organisering ved distriktslaboratoriene fra 2002. Omorganiseringen innebar en reduksjon fra 7 til 4 distriktslaboratorier. Råmelkkontrollen er beregnet ut fra analysekostnader pr. test multiplisert med antall tester. Dette gjelder tester både på silotank og på tankbilene. Det gjøres oppmerksom på at Tine ikke har vært i stand til å skille ut kapitalkostnader knyttet til laboratoriene. Når det gjelder melkemottak, var kostnaden i råmelkkalkylen for 2002 på kroner 56 513 000. For 2003 har Tine skilt ut de kapasitetskostnadene som relaterer seg til oppsamlingskapasitet ved mellomtransport av melk. Kostnaden ved de anlegg som påtar seg denne kapasiteten er vurdert til å ligge i størrelsesorden 6 mill. Økte kostnader i melkeinnveiging for 2003 skyldes investeringer i nytt innmålingssystem fra 2002, systemet skal standardiseres over hele landet.

¹³ Tine har ikke vært i stand til å skille ut kapitalgrunnlaget for 2001 og 2002, det er derfor ikke beregnet noen kapitalkostnader knyttet til disse årene. Kapitalkostnadene ligger inne i totallene for hver enkelt prosess.

¹⁴ Tallet representerer kun rentekostnader knyttet til bundet kapital for melkemottak og gårdstankhold. Avskrivninger ligger under gårdstankhold og melkemottak og er ikke skilt ut. For gårdstankene benytter Tine ulike avskrivingssatser knyttet til når gårdstankene er kjøpt inn. Avskrivningstiden for gårdstanker har de senere årene blitt justert ned og er i dag på 15 år. For melkemottak som totalt er skjønsmessig beregnet til 6 mill. av Tine er avskrivninger satt til 1,5 mill.

¹⁵ Tine miljømelding 2001 side 7 og 19.

4.3 Logistikk og frakter

Tabell 4.3 Kostnader knyttet til logistikk og frakter i Tine Råvare

Funksjon TINE råvare	Prosess	Regnskap 2001		Regnskap 2002		Budsjett 2003	
		Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr
Logistikk	Inntransportkostnader	375 000 000	0,247		0,000	392 263 000	0,261
	Kapitalkostnader	¹⁶	0,000		0,000	7 748 400 ¹⁷	0,005
	- Stedsfraktordning	219 000 000	0,144		0,000	241 235 000	0,161
	= Underdekning	156 000 000	0,103		0,000	158 776 400	0,106
	Dekning av O-sonen	106 327 751	0,070		0,000	105 280 000	0,070
	Underdekning	49 672 249	0,033		0,000	53 496 400	0,036
	Sum logistikk	156 000 000	0,103	¹⁸	0,000	158 776 400	0,106

Det er underdekningen i fraktordningen som Tine Råvare skal ha kompensasjon for. Denne beregnes ved å ta alle inntransportkostnader og trekke fra hva som dekkes gjennom ordningen. Vi kommer da frem til en underdekning som videre splittes i 7 øringen som dekkes av alle aktører i henhold til ordningen og en restverdi. Restverdien blir å se på som en underdekning som kommer av at ordningen ikke er justert for den kostnadsøkning og prisstigning som fortløpende finner sted, samt den strukturutviklingen som kontinuerlig har pågått på anleggssiden i Tine. Tine har foreløpig enda ikke tall for 2002 på inntransport og underdekning, tallene vil trolig foreligge rundt 10. februar 2003. Økningen i inntransportkostnadene fra 2001 og til 2003 skyldes i hovedsak prisstigning og iverksatte strukturplaner knyttet til produsentbeliggenhet.

Kapitalkostnadene i logistikk og fraktfunksjonen knytter seg til biler, tanker og tilhengere som benyttes i forbindelse med inntransporten. Dette dreier seg om ca. 90 biler, ca. 200 tanker for å ha på bilene og ca. 30 tilhengere. Tine har ikke vært i stand til å skille ut denne kapitalen for regnskapsårene 2001 og 2002.

¹⁶ Tine har ikke vært i stand til å skille ut kapitalgrunnlaget for 2001 og 2002, det er derfor ikke beregnet noen kapitalkostnader. Kapitalkostnadene ligger inne i totaltallene for hver prosess.

¹⁷ Kapitalkostnadene representerer kun rentekostnader knyttet til bundet kapital, avskrivninger er ikke skilt ut og ligger under posten inntransportkostnader. For inntransportbiler er avskrivningstiden 6 år, på tilhengere 6 år og på tanker til biler 9 år.

¹⁸ Regnskapstallene for inntransport er ikke klare enda for 2002, de er derfor ikke tatt inn i beregningene.

4.4 Administrasjon og planlegging

Tabell 4.4 Kostnader knyttet til administrasjon og planlegging i Tine Ravare

Funksjon TINE ravare	Prosess	Regnskap 2001		Regnskap 2002		Budsjett 2003	
		Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr
Adm. og plan	Logistikk og frakter	9 245 562	0,006	9 615 385	0,006	10 000 000	0,007
	Produsentoppjøret	11 800 000	0,008	10 000 000	0,007	11 000 000	0,007
	Sum adm og plan	21 045 562	0,014	19 615 385	0,013	21 000 000	0,014

Det er gjennomsnittelig kostnad per årsverk inkludert infrastrukturkostnader multiplisert med antall årsverk knyttet til administrasjon og planlegging som danner grunnlaget for kostnadene under denne funksjonen. Kostnadene er relativt stabile for alle årene. Nedgangen i kostnadene knyttet til produsentoppjøret fra 2001 til 2002 skyldes rasjonalisering og spesialiseringsprosesser på den administrative siden i meieriselskapene. Økningen fra 2002 til 2003 skyldes prisstigning og omstrukturingskostnader knyttet til etableringen av produsentoppjøret som en del av Tine Fellesfunksjoner. Økningen i administrasjonskostnadene knyttet til logistikk og frakt gjennom perioden skyldes i hovedsak generell prisstigning. Tine har ikke vært i stand til å skille ut kapitalelementer knyttet til administrasjon og planlegging av inntransport og fraktfunksjonen. Dette vil dreie seg om marginale beløp, kapitalbeholdningen vil her i første rekke knytte seg til kontorlokaler for de som administrerer inntransporten.

4.5 Kapitalkostnader i Tine Ravare

Kapitalen som er bundet i Tine Råvare sin virksomhet skal forrentes. Avkastningskravet på totalkapitalen for 2003 er fastsatt av Tine til 8,8 prosent. Tine har hatt problemer med å skille ut alle kapitalelementer som inngår i Tine Råvare, men de største postene er skilt ut og skal kostnadsføres med en forrentning lik det avkastningskravet som blir satt for å beregne den kapitalavkastning som skal trekkes fra produsentprisen. Følgende elementer inngår i Tine Råvare sitt kapitalgrunnlag:

Tabell 4.5 Kapitalbeholdning i Tine Ravare

Anleggsmiddel	Kap.gr.lag	Rentek
Gardstanker	124 886 000	10 989 968
Melkeinnveing	26 390 000	2 322 320
Gardstankhold totalt	151 276 000	13 312 288
Biler	26 550 000	2 336 400
Tanker/innveing	54 000 000	4 752 000
Tilhengere	7 500 000	660 000
Logistikk og frakt totalt	88 050 000	7 748 400
Kapital totalt	239 326 000	21 060 688

Totalt inngår 239 326 000 kroner i kapitalgrunnlaget til Tine Råvare, når dette skal forrentes gir dette en kostnad på 21 060 688 kroner. Avskrivninger er ikke skilt ut i kapi-

talkostnaden. Kapitalkostnadene er kommentert under hver funksjon i Tine Råvare og ligger inne under hver funksjon når totaltallene presenteres i kapittel 4.6.

4.6 Oppsummering og konklusjoner

Tabell 4.6 Totale kostnadstall for Tine Ravare

Funksjon TINE ravare	Regnskap 2001		Regnskap 2002		Budsjett 2003	
	Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr	Tot.kostn	Kr pr ltr
Sum produsentfunksjoner	163 865 840	0,108	163 859 036	0,109	171 121 172	0,114
Sum gardstanker mv.	106 539 082	0,070	107 655 000	0,072	94 210 000	0,063
Sum logistikk	156 000 000	0,103		0,000	151 028 000	0,101
Sum adm og plan	21 045 562	0,014	19 615 385	0,013	21 000 000	0,014
Totalt kostnadselementer	447 450 484	0,295			437 359 172	0,291
Kapitalkostnader	0,000	0,000		0,000	21 060 688	0,014
Kapitalinntekt positiv arbeidskapital						0,016
Netto kostnadselementer Tine Ravare	447 450 484	0,295	¹⁹	0,000	458419860	0,289

Mandatet til NILF går ut på å forestå en utredning som avklarer prinsippene for beregning av kostnader som skal dekkes innenfor noteringspunktet for melk, og som munner ut i en konkret tallfesting for de enkelte kostnadskomponentene. Prinsippavklaringen er gjort i kapittel 3, beregningene er videre forklart og de konkrete tallene er presentert i kapittel 4. Det er tatt utgangspunkt i budsjettall for 2003 utarbeidet av Tine, mens regnskapstall for 2001 og 2002 er i tillegg presentert som en sjekk for at beregnede budsjettall skal representere reelle kostnader. Ut fra de avklaringer som er gjort med tanke på hvilke kostnadselementer som skal med i beregningen og selve beregningen har vi kommet fram til at de kostnadene som skal dekkes i Tine Råvare utgjør 28,9²⁰ øre pr. liter melk beregnet ut fra budsjett 2003.

¹⁹ I og med at inntransportkostnadene for 2002 ikke er beregnet har vi heller ikke presentert noe totaltall for kostnadselementer knyttet til Tine Råvare for dette året. De tallene som er beregnet for 2002 er med som en sjekk på at budsjettallene for 2003 er reelle.

²⁰ Dette tallet er korrigert for inntekter knyttet til positiv arbeidskapital.

Referanser

- Arnesen, H. (2003). *Personlig meddelelse*. E-mail datert 31.01. 2003.
- Bergset, N.Ø., Forsell, L. og Mjelde, H., (2002). *Ny markedsordning for melk – større konkurranse og like vilkår*. NILF-rapport 2002-5. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.
- Bøhren, Ø. og Gjærum, P.I. (1999). *Prosjektanalyse*. Skarvet forlag, Oslo.
- ECON-Senter for økonomisk analyse (2002). *Kapitalkostnader i prisutjevningsordningen for melk*. Rapport 44/02. På oppdrag for Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF), Oslo.
- ECON-Senter for økonomisk analyse (2002). *Prisutjevningsordningen for melk – beregning av kapitalvolumet*. Rapport 50/02, På oppdrag for Statens landbruksforvaltning, Oslo.
- Harstad, O.M. *Rådgivning om mjølkekvallitet i TINE*. Professor ved Norges Landbruks-høyskole. Brev av 27.01.2003
- Landbruksdepartementet 1991. *Forskrift om anvendelse av midler fra omsetningsavgiften til faglige tiltak og opplysningsvirksomhet*. 25. september 1991 nr 1018
- Landbruksdepartementet, 2000. *Forskrift om prisutjevningsordningen for melk av 31.08.2001*.
- Landbruksdepartementet, *Oppdrag og mandat for noteringspunkt for melk*. Brev av 20.12.2002.
- Lilleby, O. *Personlig meddelelse*. Organisasjonssjef i Tine BA, 21.01.2003
- Selte, H., Bergset, N.Ø., Forsell, L. og Mjelde, H. (2002). *Avkastningskrav i meierisektoren*. NILF-notat 2002-29. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.
- Statens landbruksforvaltning, 05.12.2001. *Forskrift om beregning av råvareverdier i prisutjevningsordningen for melk*.
- Statens landbruksforvaltning. 20.01.2003. *Markedsregulering melk – Budsjett for administrasjonsgodtgjørelse 2002/2003*. Notat for arbeidsutvalget for melk.
- Sosialdepartementet, 1995. *Forskrift om produksjon og frambud av rå melk, varmebehandlet melk og melkebaserte produkter m.v.* 30. juni 1995 nr. 636.
- Budsjettnemnda for jordbruket: *Totalkalkylen for jordbruket: Totale inntekter, kostnader og vederlag til arbeid og egenkapital i jordbruket*. 2002. NILF, Oslo.
- Diverse konfidensielle notater fra Tine BA vedrørende etablering av Tine Råvare.

Vedlegg 1: Brev fra Odd Magne Harstad

Norsk institutt for landbruksøkonomisk
forskning
Att Håvard Mjelde

NORGES
LANDBRUKSHØGSKOLE
Institutt for
husdyrfag

Deres ref.:

Vår ref.:

Ås, 27.januar 2003

Rådgivning om mjølkekvalitet i TINE

Undertegnede har fått forespørsel fra Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) om å komme med en vurdering om hvor stor del arbeidet knyttet opp mot mjølkekvalitet utgjør av det totale arbeidet til produsenttjenesten i TINE. Undertegnede har ikke grunnlag godt nok for å kvantifisere dette arbeidet i % eller årsverk, men vil i det følgende si litt generelt om hvordan vektleggingen av arbeidet med mjølkekvalitet i TINE blir oppfattet fra mitt ståsted.

Kvalitetskriterier brukt i dag er innhold av fett og protein, lukt og smak, totalantall bakterier, celletall, medisinrester og frysepunkt. I tillegg bruker enkelte meieriene analyser for bestemte bakteriegrupper, bla. for sporedannere.

Betaling etter kvalitet er et virkemiddel for å stimulere til leveranse av mjølk med høy verdi. En av forutsetningene for at bedømmelsen av leverandørmjølka skal ha den tiltenkte verdi, er at mjølkeprodusentene har muligheter til å påvirke kvaliteten i ønska retning. Særlig innholdet av fett og protein, samt lukt- og smaksegenskaper i mjølka, har nær sammenheng med føringa. Rådgivningstjenesten spiller en nøkkelrolle for å formidle til produsentene denne kunnskapen om sammenhengen mellom føringa og mjølkekvalitet.

Ved innføring av kvoter, ble muligheten for å øke inntektene gjennom høyere produksjon svært begrenset. Høyere utbetalingspris gjennom forbedret kvalitet på mjølka ble dermed en viktigere målsetting for mange mjølkeprodusenter. En naturlig konsekvens av dette ble at rådgivning om mjølkekvalitet fikk større betydning enn tidligere. Denne dreiningen i vektleggingen av rådgivningen var merkbar også for oss som arbeider innenfor fagområdet mjølkeproduksjon ved Institutt for husdyrfag. Vi har en rekke ganger vært engasjert av TINE til å holde kurs for ansatte og til å holde foredrag for mjølkeprodusentene, og temaet har som oftest dreid seg om sammenhengen mellom føring og mjølkas kjemiske sammensetning, smaks- og lukteegenskaper. De siste åra har føringas innvirkning på innholdet av protein i mjølka stått mest i fokus. Mitt inntrykk er at produsenttjenesten i TINE bruker mye av sin tid til informasjon/rådgivning rettet mot mjølkekvalitet.

Med hilsen

Odd Magne Harstad